

CONSIDERAȚII PRIVIND CRIZA POLITICĂ
DIN MOLDOVA (1432-1457)

LUCIAN CONSTANTIN PALADE*

Perioada care a urmat morții lui Mircea cel Bătrân (31 ianuarie 1418) și Alexandru cel Bun (1 ianuarie 1432) s-a caracterizat prin lupte acerbe între diverși pretendenți la tron, recrutați de regulă dintre fiii legitimi și nelegitimi ai celor doi voievozi, sau chiar ai rudelor lor apropiate¹.

Alexandru cel Bun a avut mai mulți fii, după cum consemnează *Letopisețul anonim al Moldovei*: „Și i s-a născut un fiu, întâiul născut, numit Iliia voievod, în anul 6917 (1409), iulie 20, din cneghina Neacșa. Iar Ștefan voievod s-a născut din Stanca, în anul 6919 (1411), iar Petru voievod s-a născut din Marina, fiica lui Merin, în anul 6930 (1422)”².

Lupta pentru domnie care a izbucnit între fiii mai vârstnici ai lui Alexandru cel Bun, Iliăș și Ștefan, a deschis o îndelungată vreme de instabilitate în Moldova în cursul căreia rivalitățile facțiunilor boierești și ale pretendenților la domnie s-au împletit strâns cu intervențiile Regatului ungar și ale celui polon, care tindeau să-și subordoneze țara și să îi controleze drumurile comerciale³.

Iliăș a fost proclamat domn chiar în ziua morții tatălui său, la 1 ianuarie 1432⁴. Decesul neașteptat al acestuia l-a surprins pe Iliăș în satul Gura Cracăului (Roznov) de pe Bistrița, în ținutul Neamț⁵, unde la 2 ianuarie 1432 emite un act ca voievod și domn al Moldovei⁶.

* Liceul cu Program Sportiv, Câmpulung.

¹ Ștefan Ștefănescu, *Criza politică din al doilea sfert al veacului al XV-lea*, în *Istoria Românilor*, vol. IV, *De la universalitatea creștină către Europa „patriilor”*, ediția a II-a, coordonatori: Ștefan Ștefănescu, Camil Mureșanu, Ioan-Aurel Pop, București, Ed. Enciclopedică, 2012, p. 330.

² *Letopisețul anonim al Moldovei*, în Petre P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, Ed. Academiei, București, 1959, p. 14.

³ Șerban Papacostea, *Țările române și primul asalt al puterii otomane (sfârșitul secolului al XIV-lea - 1526)*, în *Istoria României*, ediția a II-a, București, Ed. Corint, 2003, p. 148.

⁴ Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881*, vol. I, *Secolele XIV-XVI*, București, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 478.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Documenta Romaniae Historica (D.R.H.)*, A., *Moldova*, vol. I (1384-1448), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Ed. Academiei, 1975, pp. 156-157, doc. 106.

Instalat în scaunul domnesc al Moldovei, Iliăș, cel mai vârstnic dintre fiii lui Alexandru cel Bun și asociatul acestuia la domnie⁷, a continuat linia politică anterioară, reînnoind la 18 mai 1432, alianța cu Lituania și cu Ordinul cavalerilor teutoni împotriva Poloniei, iar în sud sprijinindu-l pe Alexandru Aldea împotriva turcilor⁸. Relevant, în acest sens, este un document datat mai 1432: „Ioan Alexandru voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune oaspeților și prietenilor domniei mele, tuturor brașovenilor, mari și mici. Și iată să știți că din porunca domnului meu, craiul, au venit moldovenii, 4 steaguri⁹, și nu a plecat nici unul din ei. Acum merg eu însumi la ei cu rugămintea domnului meu, craiul. De aceea vă vorbesc și vă rog să mă ajutați cu arcuri, cu săgeți, cu arme, cu ce puteți”¹⁰.

Ca o ilustrare a acestui fapt, oștile moldovene au fost prezente atât la granița cu Țara Românească, unde au obținut o categorică victorie împotriva turcilor (22 iunie 1432)¹¹, cât și în Podolia, unde alături de lituanieni și de tătari au participat la lupta de la Kopostrzin (30 noiembrie 1432), pierdută însă de aliați¹².

Un document din 1432 ne arată situația critică în care se găsea Alexandru Aldea: „Scrie domnia mea Brașovenilor tuturor, și așa să știți, că iată Turcii unde au năpădit la Dunăre pe la toate vadurile, și vin asupra țării să prade și să strice; dar mai repede: ziua și noaptea să grăbiți, să veniți întru ajutor; căci dacă nouă ne va fi rău, apoi vouă are să vă fie și mai rău. Dar cât

⁷ Iliăș a fost asociat la domnie de către tatăl său între 2 august 1414 până la 20 decembrie 1431 (*D.R.H.*, A., vol. I, pp. 51-52, doc. 36; pp. 155-156, doc. 105).

⁸ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 345.

⁹ Steagul este cea mai veche unitate militară cu caracter permanent menționată în documente, fiind amintit îndeosebi în legătură cu unele acțiuni militare. În secolul al XV-lea, steagul era, probabil, unitatea alcătuită din curtenii aflați într-un județ, care, în timp de război, trebuiau să se strângă la porunca domnitorului sub comanda dregătorilor săi. În timp de pace, curtenii “țineau” de curtea sau cetatea domnească cea mai apropiată, fiind comandați de vornicii de curte sau de pârcălabii cetăților și îndeplinind diverse slujbe (Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române*, București, Ed. Militară, 1968, pp. 218-219).

¹⁰ *Documenta Romaniae Historica (D.R.H.)*, D. *Relații între Țările Române*, vol. I (1222-1456), volum întocmit de Ștefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gündisch, Damaschin Mioc, Viorica Pervain, București, Ed. Academiei, 1977, p. 294, doc. 195.

¹¹ Relevant este un raport ragusan către regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, din 31 iulie 1432: “Deși nu ne îndoim că Maiestatea Voastră a fost deja înștiințată asupra acestora pe mai multe căi, ne-am îngrijit cu toate acestea să vă înștiințăm asupra noutăților care se aud pe aici, anume că oastea Rumeliei și a Anatoliei, a lui Murad, sultanul turcilor, cu toată puterea sa și multe mijloace, pe la începutul lunii trecute a lui iunie, a trecut Dunărea în Țara Românească și pe urmă cea mai mare parte a ei a trecut în Moldova, iar altă parte în Transilvania, după cum am aflat din Croația, Bosnia, Zeta și Belgrad. Iar acea parte mai mare, care a fost în Moldova, a avut de înfruntat o mare bătălie la 22 iunie trecut, încât numai o mică parte a scăpat, mai bine zis aproape nimeni” (Radu Constantinescu, *Documente ragusane în colecția de microfilme a arhivelor statului*, în „Revista arhivelor”, LVIII, nr. 1, 1981, p. 36).

¹² Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 346.

puteți, grăbiți, câtă oaste puteți ridica în grabă, să vie, și ce nu este gata, voi o veți porni în urmă. Să sosească repede. Altfel să nu faceți, după spusele noastre”¹³.

Intervenția turcească¹⁴ l-a determinat însă pe Alexandru Aldea să meargă la Poartă înainte de 31 iulie 1432¹⁵, fiind primul domn român care a negociat acolo pacea cu sultanul prin „jurăminte de credință” reciproce¹⁶.

Sub Alexandru Aldea, Țara Românească a intrat puternic în dependența Porții Otomane, în 1432, domnul și oastea sa fiind siliți să participe alături de trupele turcești la o mare expediție militară în sudul Transilvaniei¹⁷.

În acest context, Vlad Dracul s-a întors în Transilvania înainte de <1434-1435>¹⁸, stabilindu-se până la sfârșitul verii anului 1436 la Sighișoara și în Țara Făgărașului¹⁹.

Un document datat 1431-1432 ne relevă apelul adresat de pretendentul Vlad Dracul brașovenilor în dorința acestuia de a obține scaunul de domnie al Țării Românești: „Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune județului din Brașov și tuturor pârgarilor Brașoveni. Să știți că au venit oameni din țara rumânească și mi-au spus că Aldea a murit, sau dacă n-a murit încă, a sosit rău și are să moară. De aceea vă rog ca pe frații mei și ca pe niște buni prieteni, dați-mi și voi ajutor și veniți cu mine; am să vă las la margine în munte, iar eu am să merg cu gloata mea împotriva lor. De mi se va întâmpla vreo nevoe, mă voiu întoarce spre voi, iar de-mi va ajuta Dumnezeu precum am nădejde, căci n-are cine să-mi stea înainte, o să veniți pe de-a gata. Și Săghişoreni merg cu mine”²⁰.

Semnificativă este și o scrisoare datată 1432-1433, prin care Vlad Dracul solicita ajutorul brașovenilor pentru a-l alunga din Țara Românească pe Alexandru Aldea, care fusese la turci: „Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov: știți bine că Alde s-a

¹³ Stoica Nicolaescu, *Domnia lui Alexandru Vodă Aldea, fiul lui Mircea vodă cel Bătrân, 1431-1435; Hrisoave și Cărți Domnești*, Extras din “Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie”, vol. XVI, București, *Cartea Românească*, 1922, pp. 25-26, doc. VI.

¹⁴ La 11 iunie 1432 o oaste turcească cu un efectiv ce depășea 74000 de oameni era la Finta, lângă Târgoviște (*Istoria militară a poporului român*, vol. II, *Epoca de glorie a oastei celei mari. A doua jumătate a secolului al XIV-lea - prima jumătate a secolului al XVI-lea*, București, Ed. Militară, 1986, p. 207).

¹⁵ Radu Constantinescu, *op. cit.*, p. 36.

¹⁶ Viorel Panaite, *Pace, război și comerț în Islam. Țările Române și dreptul otoman al popoarelor (secolele XV-XVII)*, București, Ed. All, 1997, p. 315.

¹⁷ Șerban Papacostea, *op. cit.*, în loc. cit., p. 154.

¹⁸ *D.R.H.*, D., vol. I, p. 310, doc. 211.

¹⁹ Constantin Rezachevici, *op. cit.*, p. 93.

²⁰ Ioan Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI*, București, Atelierul Grafic I. V. Socecu, 1902, pp. 36-37, doc. XXXI.

duș la Turci, nu doar pentru binele vostru, ci pentru răul vostru, ca să aducă oastea turcească să vă prade, cum v-a prădat și mai înainte. Deci vă rog ca pe niște frați ai mei, gătiți-mi o sută de puști, cu toate cele de trebuință, și arcuri cu săgeți și scuturi, cât veți putea mai multe, și dați-mi și oameni în ajutor, câți puteți, căci vreau să merg, dacă-mi va ajuta Dumnezeu, să-l alung din țară, ca să petreceți și voi în pace și să se odihnească și ceilalți creștini. Și ce vă va spune sluga domniei mele Cârstea, să-l credeți, căci sunt vorbele mele adevărate”²¹.

Situația internă din Moldova, neclară din cauza neînțelegerilor dintre urmașii lui Alexandru cel Bun, cât și nesiguranța domniei lui Alexandru Aldea, amenințată de turci și de Vlad Dracul, susținut de Sigismund de Luxemburg, l-au determinat pe Iliș ca înainte de 3 iunie 1433 să încheie pace cu regatul polon²². Relevante, în acest sens, sunt documentele din 3, 4 și 5 iunie 1433, care atestă încetarea ostilităților moldo-polone și reluarea bunelor relații dintre cele două state²³. Reînnoit la 15 septembrie 1433, acest tratat prevedea obligația lui Iliș de a acorda regelui polon Wladyslav Jagiello ajutor militar împotriva teutonilor²⁴.

Evenimentele anilor 1432-1433 au fost însoțite de o stare de tensiune latentă între Iliș și frații săi mai mici, Ștefan și Petru²⁵.

Nereușindu-i tentativa de a-l detrona pe Iliș, Ștefan s-a refugiat la curtea lui Alexandru Aldea²⁶, care îi era cumnat, fiind probabil căsătorit cu o fiică a doamnei Stanca²⁷.

Cronicarul Grigore Ureche menționează că „au intratu vrajba între frați, că Iliș vodă vrându să omoare pre frate-său, pe Ștefan vodă, deci Ștefan vodă au fugitu la munteni”²⁸.

²¹ Idem, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I (1413-1508), București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 1905, pp. 62-63, doc. XXXIX.

²² Nicolae Grigoraș, *Relațiile Moldovei cu Imperiul Otoman până la domnia lui Ștefan cel Mare*, în „Revista de istorie”, tom. 28, nr. 1, 1975, p. 40.

²³ Idem, *Țara Românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ștefan cel Mare (1359-1457)*, Iași, Ed. Junimea, 1978, p. 131.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 346.

²⁶ În opinia istoricului Ion I. Nistor, Alexandru Aldea i-ar fi oferit lui Ștefan ajutor militar pentru dobândirea scaunului de domnie al Moldovei (Ion I. Nistor, *Frământările din Moldova sub urmașii lui Alexandru cel Bun*, în Idem, *Istoria Românilor*, vol. I, ediție îngrijită de Florin Rotaru, București, Ed. Biblioteca Bucureștilor, 2002, p. 279).

²⁷ N. Grigoraș, *Țara Românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ștefan cel Mare (1359-1457)*, p. 132.

²⁸ *Letopisețul Țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor carea scrie de la Dragoș vodă până la Aron vodă*, atribuit lui Grigore Ureche și compilat de Simion Dascălul, ediție de Ovidiu Pecican, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2001, p. 99.

Implicată în acțiunile ostile întreprinse de fiul ei, Ștefan, împotriva lui Iliăș, Stanca a fost suprimată prin înecare²⁹.

În octombrie 1433, cu sprijin muntean, poate și turcesc³⁰, Ștefan a revenit în Moldova, unde l-a învins pe Iliăș la Loloni³¹ (probabil pe Dimaci, lângă Suraia, în jud. Vrancea)³². Referindu-se la acest eveniment, *Letopisețul anonim al Moldovei* a consemnat: „Și a fost întâiul război între fiii lui Alexandru voievod la Loloni și a biruit Ștefan voievod pe Iliă voievod. Și a stăpânit Iliă voievod după moartea tatălui său, Alexandru voievod, singur 21 de luni”³³.

Lupta de la Loloni a reprezentat sfârșitul primei domnii a lui Iliăș (ianuarie 1432 - septembrie 1433)³⁴.

În acest context, Iliăș s-a retras în Polonia cu al cărui rege era dealfel și înrudit – soția sa, Marina, fiind soră cu soția lui Wladyslav Jagiello³⁵. Regele l-a primit binevoitor, asigurându-i cele necesare, dar, cum înainte de 13 decembrie 1433 au sosit la Leczyca solii lui Ștefan al II-lea cu daruri mari și promisiuni de credință, Wladyslav Jagiello a acceptat hotărârea pragmatică a magnaților din sfatul regal de a da lui Iliăș orașe și moșii în Polonia, iar lui Ștefan al II-lea dreptul de a depune jurământ de credință, înștiințându-l pe acesta la 13 decembrie despre aceste hotărâri³⁶.

La sfârșitul lui decembrie 1433 sau începutul lui ianuarie 1434, Iliăș a încercat să fugă în Moldova, dar a fost capturat de nobilul Jan Czola și adus înaintea regelui polon, care, de acord cu sftnicii săi, l-a dat în grija voievodului de Sandomir, pentru a fi supravegheat cu deferență împreună cu familia sa la castelul din Sieradz³⁷.

În cursul lunii ianuarie 1434, Iliăș a fugit de la Sieradz, a intrat în Moldova, confruntându-se cu fratele său, Ștefan al II-lea, la Dărmănești, lângă Suceava, la 1 februarie 1434: „Decii nu după multă vreme, de iznoavă au venit Iliășu vodă cu oaste asupra frăține-său, lui Ștefan vodă, în anii 6942 <1434>,”

²⁹ Jan Długosz, *Historiae Polonicae libri XIII*, vol. II, Leipzig, 1713, col. 640.

³⁰ N. Grigoraș, *Relațiile Moldovei cu Imperiul Otoman până la domnia lui Ștefan cel Mare*, în loc. cit., p. 40.

³¹ Nicolae Iorga, *La cronologia vechilor domni moldoveni*, în Idem, *Studii asupra Evului Mediu românesc*, ediție îngrijită de Șerban Papacostea, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984, pp. 189-190.

³² Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 347.

³³ *Letopisețul anonim al Moldovei*, în loc. cit., p. 15.

³⁴ Leon Șimanschi, *Precizări cronologice privind istoria Moldovei între 1432-1447*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, VII, 1970, p. 80.

³⁵ Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, *De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul*, ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, București, Ed. All Educational, 2003, p. 18.

³⁶ Constantin Rezachevici, *op. cit.*, p. 480.

³⁷ *Ibidem*.

unde i-au ieșit Ștefan vodă înainte, la Dărmănești, februarie într-o zi, luni în săptămâna albă, și dându război vitejaște, iarăși birui Ștefan vodă³⁸.

La 16 februarie 1434, Ștefan al II-lea l-a informat pe regele Poloniei cu privire la năvălirea fratelui său în Moldova și l-a rugat să-l păzească oameni de încredere, „ca să nu fugă”³⁹.

După decesul lui Wladyslav Jagiello (31 mai 1434), Iliș a reușit să evadeze din Polonia, pătrunzând din nou în Moldova și obținând împotriva fratelui său o victorie relativă la Podraga (azi Podriga, în zona Dorohoi), la 4 august 1435⁴⁰.

De această dată, Ștefan a fost silit să se retragă la Bârlad și să renunțe la domnie, în fața trimișilor regali ai noului suveran polon, Wladyslav al III-lea cel Tânăr (26 august 1435)⁴¹.

Înscăunat la Suceava, Iliș îi dăruia spre administrare fratelui său mai multe ținuturi sudice (Chilia, Vaslui, Tutova, Tecuci și Covurlui) și își reînnoia omagiul de fidelitate față de coroana iagiellonă (1 septembrie 1435)⁴². Nu s-au precizat atribuțiile lui Ștefan al II-lea în conducerea statului, politica externă și cea de apărare fiind de resortul fratelui său mai mare, căruia el i-a devenit asociat⁴³.

Ambii competitori ai tronului au considerat însă angajamentul survenit ca provizoriu, cu atât mai mult cu cât divizarea mării boierimi în tabere rivale, menționate ca atare în actul din 26 august 1435, întreținea starea de ostilitate⁴⁴.

Noua confruntare militară dintre cei doi frați, consemnată prin lupta de la Piperești (Chiperești)⁴⁵, din 8 martie 1436, încheiată în favoarea lui Ștefan al II-lea, a modificat proiectul inițial, de inspirație polonă, fiind adoptat un nou și original statut al puterii centrale: domnia Moldovei era reprezentată de doi

³⁸ *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 100.

³⁹ Th. Holban, *Acte politice slavone din epoca luptelor pentru tronul Moldovei după Alexandru cel Bun*, în „Revista istorică”, nr. 7-9, 1934, pp. 259-260, doc. I; Traian Ionescu-Nișcov, *Un aspect al relațiilor româno-polone la mijlocul secolului al XV-lea*, în „Revista de istorie”, tom. 27, nr. 12, 1974, p. 1749.

⁴⁰ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 347.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Emil Vârtosu, *Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova până în secolul al XVI-lea*, București, 1960, pp. 262-281; Nicolae Grigoraș, *Țara Românească a Moldovei*, p. 139 și p. 141.

⁴⁴ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 348.

⁴⁵ „Al patrulea război a fost la Piperești, în anul 6944 (1436) luna martie 8, joi” (*Letopisețul anonim al Moldovei*, p. 15). În opinia istoricului I. Minea, localitatea Piperești este situată la sud de Iași, la vărsarea Bahluiului în Jijia (Ilie Minea, *Unde au fost Pipereștii din vremea lui Iliș Vodă și a lui Ștefan Vodă, domni ai Moldovei ?*, în „Cercetări istorice”, XIII-XVI, nr. 1-2, 1940, p. 400).

domni cu prerogative egale, chiar dacă întâietatea formală îi revenea lui Iliăș, care rezida la Suceava, în vreme ce scaunul lui Ștefan se afla la Vaslui⁴⁶.

Din august-septembrie 1435 până în anul 1436 nu se cunosc documente în care Ștefan al II-lea să fie menționat ca domn⁴⁷.

În decembrie 1436, cu ajutor transilvănean acordat de regele Sigismund de Luxemburg, pretendentul Vlad Dracul a fost instalat în scaunul de domnie al Țării Românești⁴⁸. În opinia istoricului C. Rezachevici, Vlad Dracul a obținut domnia Țării Românești cu ajutorul lui Iliăș și Ștefan⁴⁹.

Căsătorit pentru a doua oară cu Marina, sora voievozilor Iliăș și Ștefan, Vlad Dracul se înrudea și cu regele Poloniei, Wladyslav Jagiello, a cărui soție, Sofia, era sora soției lui Iliăș al Moldovei⁵⁰. Această alianță matrimonială consolida prestigiul domnului muntean în țară și în străinătate. Într-adevăr, la moartea lui Sigismund de Luxemburg⁵¹, coroana Germaniei și cea a Ungariei au revenit lui Albert de Habsburg, dar o parte din nobilimea cehă i-a oferit coroana Boemiei lui Cazimir al IV-lea, fratele regelui Poloniei⁵². Se asista astfel la profilarea domniei dinastiei poloneze a Jagiellonilor asupra Europei Centrale, ceea ce putea fi un atu important pentru Țara Românească și domnul ei⁵³. Privilegiul comercial acordat de acesta, la 8 septembrie 1439, negustorilor poloni, semnifica îndepărtarea de suzeranul său, Albert de Habsburg, și posibilitatea de a favoriza o eventuală cooperare polono-moldo-munteană împotriva Ungariei⁵⁴.

Având în vedere lipsa unui sprijin din afară, mai ales după moartea protectorului său, Sigismund de Luxemburg, Vlad Dracul a găsit mai înțeleaptă

⁴⁶ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 348.

⁴⁷ *Documente privind istoria României, veacul XIV, XV, A. Moldova*, vol. I (1384-1475), redactor responsabil: Mihail Roller, București, Ed. Academiei, 1954, pp. 118-119, doc. 145; pp. 119-120, doc. 146; pp. 120-121, doc. 147.

⁴⁸ Pavel Chihaiia, *Vlad Dracul, voievod al Țării Românești și cavaler al ordinului Dragonului*, în Idem, *Tradiții răsăritene și influențe occidentale în Țara Românească*, București, Ed. Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1993, p. 78.

⁴⁹ Constantin Rezachevici, *Vlad Țepeș – cronologie, bibliografie*, în „Revista de istorie”, tom. 29, nr. 11, 1976, p. 1745.

⁵⁰ Matei Cazacu, *Dracula*, București, Ed. Humanitas, 2008, p. 62.

⁵¹ La 9 decembrie 1437, Sigismund de Luxemburg a încetat din viață în localitatea Znaim (Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, extras din „Cercetări istorice”, IV, Iași, *Viața Românească*, 1928, p. 97).

⁵² Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 62.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ Cf. Virgil Ciocâltan, *Între sultan și împărat: Vlad Dracul în 1438*, în „Revista de istorie”, tom. 29, nr. 11, 1976, pp. 1784, 1786-1787; Idem, *La campagne ottomane de Transylvanie (1438) dans le contexte politique international*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, tome XV, no. 3, 1976, p. 443.

soluția unui compromis cu sultanul⁵⁵. Astfel, în anul 1437, după cum a relatat cronicarul bizantin, Ducas, „Dragulios, voievodul Țării Românești, a trecut strămtoarea, a venit la Brusa, s-a întâlnit cu sultanul Murat, i s-a închinat și i-a promis că, atunci când Murat va merge în Ungaria, el îi va da trecere și îi va fi călăuză până la marginile Alamaniei și Rusiei. Iar Murat s-a bucurat de aceste promisiuni, l-a pus să stea cu el la masă și să bea, l-a cinstit cu multe daruri, pe el și pe cei care erau cu dânsul, peste trei sute și l-a lăsat bucuros să plece”⁵⁶.

În consecință, Vlad Dracul a fost obligat să participe cu o parte din oastea sa la marea expediție sultanală din Transilvania (1438)⁵⁷. Iată ce a consemnat cronicarul Mehmed Neşri, în acest sens: „Să-ți aduni în grabă oastea și să vii! Dacă nu vii, eu mă voi lenevi să merg la tine!”. Dracula a grăit: „Eu sunt gata să slujesc pe sultanul meu. Primesc să-i duc calul de frâu”⁵⁸!

De la Adrianopol, locul de adunare al oastei otomane, s-a pornit spre nord⁵⁹, corpul ei principal trecând Dunărea pe la Vidin, după cum a afirmat majoritatea cronicarilor turci⁶⁰. După ce a făcut joncțiunea cu contingentul sârbesc condus de Gheorghe Brancović, au intrat în Țara Românească unde li s-a alăturat oastea munteană condusă de Vlad Dracul⁶¹. Oștirile turco-muntene au pătruns în Transilvania pe la pasul Porțile de Fier⁶² și au devastat Țara Hațegului, prădând și posesiunile nobililor români Câdea⁶³. Campania a durat aproape două luni fiind cea mai distrugătoare dintre toate incursiunile otomane

⁵⁵ A se vedea Lucian Constantin Palade, *Relațiile Țării Românești cu Imperiul Otoman în timpul lui Vlad Dracul*, în „Simpozionul Internațional de Istorie «Vlad Țepeș Drăculea - Domn creștin al Țării Românești»”, ediția I, Arefu-Argeș, 28 august 2009, Râmnicu-Vâlcea, Ed. Prisma, 2009, pp. 162-170.

⁵⁶ Ducas, *Cronica turco-bizantină (1341-1462)*, în *Fontes Historiae Daco-Romanae. Izvoarele istoriei României* [în continuare se va cita: *Fontes*], vol. IV, *Scriitori și acte bizantine. Secolele IV-XV*, publicate de Haralambie Mihăescu, Radu Lăzărescu, Nicolae Șerban Tanașoca, Tudor Teoteoi, București, Ed. Academiei, 1982, p. 427.

⁵⁷ Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 99.

⁵⁸ Mehmed Neşri, *Djihannuma. Tarih-i al-i Osman*, în *Cronici turcești privind Țările Române, Extrase*, vol. I, *Sec XV-mijlocul sec. XVII* [în continuare se va cita: *Cronici turcești*], volum întocmit de Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, București, Ed. Academiei, 1966, p. 120.

⁵⁹ Virgil Ciocâltan, *Între sultan și împărat: Vlad Dracul în 1438*, în loc. cit., p. 1772.

⁶⁰ Orudj Bin Adil, *Tevarih-i al-i Osman (Cronicile dinastiei osmane)*, în *Cronici turcești*, p. 52; Mehmed Neşri, *op. cit.*, în loc. cit., p. 120; Idris Bitlisi, *Heşt Behişt (Cele opt paradisuri)*, în *Cronici turcești*, vol. I, p. 167; Mehmed-Paşa Küciük Nişandji, *Tarih-i Nişandji (Cronica lui Nişandji)*, în *Cronici turcești*, vol. I, p. 292; Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi, *Tadj-üt-Tevarih*, în *Cronici turcești*, vol. I, p. 310; Mehmed Bin Mehmed, *Nuhbet-üt-tevarih ve'l-ahbar (Cronică aleasă și informativă)*, în *Cronici turcești*, vol. I, p. 404.

⁶¹ Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 99.

⁶² Francisc Pall, *Știri noi despre expedițiile turcești din Transilvania în 1438*, în „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj-Napoca”, tom. I-II, 1958-1959, p. 18.

⁶³ Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I, partea 2, 1346-1450, culese, adnotate și publicate de Nic. Densușianu, București, 1890, pp. 653-656, doc. DLIV și DLV.

de până atunci⁶⁴. Turcii au urcat pe Valea Mureșului, jefuind și arzând satele săsești, românești și maghiare; Alba Iulia a fost asaltată și jefuită⁶⁵. În schimb, Sibiul a rezistat unui asediu de opt zile⁶⁶.

Turcii n-au întâmpinat nicio rezistență în câmp deschis, în această situație jaful oștirii otomane desfășurându-se în voie⁶⁷.

În cursul expediției, Vlad Dracul a avut o atitudine favorabilă locuitorilor, anunțând, foarte probabil prin curieri speciali, orașele expuse invadatorilor spre a lua măsuri de apărare, dar și intervenind pe lângă sultan pentru orașul Sebeș⁶⁸. Prin intervenția binevoitoare a domnului muntean, locuitorii acestui oraș au avut parte de o captivitate mai ușoară.

Încărcați de pradă, invadatorii au ieșit prin Bran⁶⁹ în Țara Românească, unde Vlad Dracul a organizat un mare zaiafet și a împărțit peșcheșuri⁷⁰.

Hotărât să păstreze domnia pe seama fiului său, Roman al II-lea, și, totodată, marcându-și astfel ascendentul asupra fratelui său, Ștefan al II-lea, cu care împărțea domnia, Iliș și-a asociat la domnie de la 18 august 1438 până la 24 februarie 1442, pe fiul său cel mare, cu titlul de „voievod”, menționând în multe acte, însă numai în cele emise la Suceava⁷¹ (nu și în cele de la Vaslui, ieșite din cancelaria fratelui său), fie singur, fie împreună cu Ștefan al II-lea, „credința iubitului fiu al domniei mele, Roman”.

În urma Conciliului de la Ferrara-Florența (1438-1439)⁷², unde s-a realizat reunirea bisericilor catolică și ortodoxă, papa Eugeniu al IV-lea a fost

---

⁶⁴ Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 63.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 12.

⁶⁷ Virgil Ciocâltan, *Între sultan și împărat: Vlad Dracul în 1438*, p. 1774.

⁶⁸ Ca însoțitor și călăuză a oastei otomane, condusă de sultanul Murad al II-lea, Vlad Dracul i-a determinat pe apărătorii cetății Sebeș să capituleze (Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 340).

⁶⁹ Virgil Ciocâltan, *Între sultan și împărat: Vlad Dracul în 1438*, p. 1773.

⁷⁰ Așâk-Pașa-Zade, *Tevarih-i al-i Osman (Cronica dinastiei osmane)*, în *Cronici turcești*, vol. I, p. 87; Mehmed Neșri, *op. cit.*, în loc. cit., p. 120; Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi, *op. cit.*, în loc. cit., p. 310; Kodja Husein, *Beda'i ul-veka'i (Evenimentele minunate)*, în *Cronici turcești*, vol. I, p. 449.

⁷¹ *D.R.H.*, A., I, pp. 264-266, doc. 187; pp. 271-272, doc. 192; pp. 273-274, doc. 194; pp. 276-278, doc. 196; pp. 278-280, doc. 197; pp. 284-286, doc. 201; pp. 286-288, doc. 202; pp. 290-291, doc. 205; p. 293, doc. 207; pp. 294-295, doc. 209; pp. 299-300, doc. 214; pp. 303-304, doc. 217; pp. 305-306, doc. 218.

⁷² Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991, p. 341; *The Cambridge History of the Byzantine Empire, c. 500-1492*, edited by Jonathan Shepard, Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi, Cambridge, University Press, 2008, p. 862.

îndemnat să reia rolul de conducător spiritual al unui război împotriva Semilunii⁷³.

Acțiunea militară cea mai însemnată întreprinsă sub semnul unirii de la Florența a fost ofensiva antiotomană a regatului ungar sub conducerea regelui Wladyslav I (1440-1444)⁷⁴, care a realizat uniunea personală între Ungaria și Polonia, cu sprijinul lui Iancu de Hunedoara⁷⁵.

Bunele raporturi ale lui Iliăș cu Vlad Dracul, precum și înțelegerile din 1440 și 1442 cu marii cnezi ai Lituaniei (Sigismund, apoi Cazimir), în condițiile alegerii lui Wladyslav cel Tânăr ca rege al Ungariei, i-au agravat lui Ștefan izolarea⁷⁶.

Dispariția celor doi protagoniști ai rivalităților boierești la sfârșitul anului 1439 - Giurgiu de la Frătăuți pentru tabăra lui Iliăș și Vâlcea pentru cea a lui Ștefan - alături de ascensiunea partizanilor lui Ștefan în sfatul de la Suceava, a favorizat realizarea planurilor lui Ștefan⁷⁷.

În anul 1441, Iancu de Hunedoara a devenit voievod al Transilvaniei, în aceste condiții reușind să imprime regatului Ungariei o linie politică predominant antiotomană⁷⁸.

Când în august sau în septembrie 1442 oștile lui Iancu de Hunedoara treceau în Țara Românească, Vlad Dracul fiind deja înlocuit cu Basarab al II-lea⁷⁹ la domnia principatului sud-carpatic, poziția lui Iliăș a slăbit simțitor, cedând, din nou, în fața lui Ștefan și refugiindu-se în Polonia⁸⁰.

Deoarece Vlad Dracul prezenta mai multe garanții pentru Poartă decât Basarab al II-lea, care era aliatul declarat al Ungariei, sultanul Murad al II-lea a decis eliberarea fostului domn muntean din cetatea Gallipoli și reinstalarea sa la conducerea Țării Românești (primăvara anului 1443)⁸¹.

Succesele obținute de creștini în lupta antiotomană, au determinat și schimbarea atitudinii politice a lui Vlad Dracul, acesta participând la

---

⁷³ Aurel Decei, *Istoria Imperiului otoman până la 1656*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 90.

⁷⁴ János Bak, *Hungary: crown and estates*, în *The New Cambridge Medieval History*, vol. VII, (c. 1415- c. 1500), edited by Christopher Allmand, Cambridge, University Press, 2009, p. 714.

⁷⁵ Șerban Papacostea, *Relațiile internaționale în răsăritul și sud-estul Europei în secolele XIV-XV*, în „Revista de istorie”, tom. 34, nr. 5, 1981, p. 916.

⁷⁶ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., pp. 350-351.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 351.

⁷⁸ Ileana Căzan, Eugen Denize, *Marile puteri și spațiul românesc în secolele XV-XVI*, București, Ed. Universității din București, 2001, p. 18.

⁷⁹ A se vedea Constantin A. Stoide, *Basarab al II-lea (1442-1444)*, în “Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, XVII, 1980, pp. 284-290.

⁸⁰ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 351.

⁸¹ Sergiu Columbeanu, Radu Valentin, *Vlad Dracul (1436-1442 ; 1443-1447)*, București, Ed. Militară, 1978, p. 56.

„Campania cea lungă” (1443-1444)⁸², organizată de regele Ungariei, Wladyslav I, precum și la cruciada de la Varna (10 noiembrie 1444)⁸³. Absența Moldovei la efortul militar pe care l-a implicat cruciada de la Varna se explică prin existența competiției dinastice între fiii lui Alexandru cel Bun⁸⁴.

Pribegia silită a lui Iliăș a facilitat pătrunderea lui Ștefan al II-lea în Suceava (mai 1443), paralel cu afișarea unor pretenții tot mai insistente din partea lui Petru al II-lea care, asociat la tron și însușindu-și oficial titlul de „moștenitor” al țării, începuse să aibă inițiative proprii în politica externă, ajungând să se înțeleagă cu Diedrich Buczacki (3 martie 1443) și să emită actele de danie fără a menționa consensul lui Ștefan (26 aprilie 1444)⁸⁵. În situația creată, Iliăș a pătruns în Moldova, dar a fost respins, luat prizonier și orbit din porunca fratelui său, mânat probabil și de dorința de a răzbuna astfel moartea mamei sale (29 mai 1444)⁸⁶. Referindu-se la acest eveniment, *Letopisețul anonim al Moldovei* a consemnat: „În anul 6952 (1444), mai, vineri înainte de coborârea Sfântului Duh, Ștefan voievod a prins pe Iliăș voievod și l-a orbit”⁸⁷.

Însemnarea s-a păstrat poate tocmai datorită tragismului întâmplării, fiind singurul caz în istoria românească de înlăturare definitivă a unui pretendent în acest fel, după această practică bizantină⁸⁸.

Înlăturarea lui Iliăș de pe scena politică l-a determinat pe Petru al II-lea să încerce a impune din nou formula diarhiei, de această dată în favoarea sa, dar confruntarea militară cu fratele său în lunile aprilie-mai 1445 nu i-a fost favorabilă, astfel încât el a fost nevoit să se refugieze la Hotin și să pactizeze cu Roman, fiul lui Iliăș⁸⁹.

Cu toate învinuirile aduse de Wladyslav cel Tânăr lui Ștefan al II-lea, raporturile acestuia din urmă cu Iancu de Hunedoara nu au ajuns încordate, Ștefan al II-lea sprijinindu-l pe Basarab al II-lea (1442-1443), domnul impus de Iancu în scaunul de domnie al Țării Românești împotriva lui Vlad Dracul⁹⁰.

---

⁸² Ioan Aurel Pop, *România și România. O scurtă istorie*, București, Ed. Fundației Culturale Române, 1998, p. 76.

⁸³ Cu privire la desfășurarea bătăliei de la Varna, a se vedea *Cronica lui Wavrin*, în Nicolae Bogdan, *România în secolul al XV-lea*, București, Colecția *Justinian*, 1941, pp. 132-136; Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, pp. 161-194; Petre P. Panaitescu, Nicolae Stoicescu, *La participation des roumains à la bataille de Varna (1444)*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, tome IV, no. 2, 1965, pp. 221-231.

⁸⁴ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 351.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Letopisețul anonim al Moldovei*, în loc. cit., p. 15.

⁸⁸ Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor*, p. 490.

⁸⁹ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 351.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 352.

Nu se cunosc împrejurările în care Ștefan al II-lea și-a pierdut domnia și viața. O însemnare slavonă pe un manuscris religios din 1443 de la mănăstirea Neamț arată că: „În anul 6955 (1447) luna iulie 13 zile s-a tăiat capul lui Ștefan voievod, domnul Țării Moldovei, fiul lui Alexandru voievod, de Roman voievod, fiul lui Ilia voievod și a fost îngropat în mănăstirea Neamț, în aceeași lună iulie, în 16 zile”⁹¹.

Făcând referire la acest eveniment, cronicarul G. Ureche a menționat: „Roman vodă, ficiorul lui Iliaș vodă, neputându răbda atâta nedumnezeire a unchi-său, s-au vorovitu cu o samă din curtea domnească și au prinsu pe unchi-său, pre Ștefan vodă, și i-au tăiatu capul și s-au apucatu Roman de domnie leatul 6956 <1448>”⁹².

Îngroparea lui Ștefan al II-lea în mănăstirea Neamț este confirmată de inscripția pusă de Ștefan cel Mare pe mormântul unchiului său la sfârșitul secolului al XV-lea⁹³.

În istoriografie s-a acreditat ideea potrivit căreia executarea lui Ștefan al II-lea s-ar fi putut datora nu doar lui Roman, fiul lui Iliaș, ci unui alt fiu cu acest nume al lui Alexandru cel Bun⁹⁴.

Deoarece Vlad Dracul a susținut limitarea războiului antiotoman condus de Iancu de Hunedoara, domnul muntean a intrat în conflict cu voievodul Transilvaniei, care l-a acuzat de înțelegere cu turcii⁹⁵. După ce Vlad și-a definit politica de pace față de Imperiul Otoman, susținându-l, în plus, pe Roman al II-lea⁹⁶ împotriva lui Petru al II-lea, candidatul lui Iancu de Hunedoara la tronul Moldovei, conflictul a izbucnit cu violență⁹⁷. În acest context, la sfârșitul anului 1447, Iancu de Hunedoara a declanșat o campanie la sud de Carpați⁹⁸, împotriva „nelegiuitului Vlad”⁹⁹, pe care l-a înfrânt și ucis,

⁹¹ Petre P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, I, București, 1959, p. 171, apud: Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor*, pp. 492-493.

⁹² *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 103.

⁹³ Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor*, p. 496; Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, vol. I, *Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului*, București, Ed. Academiei, 1959, p. 724, fig. 677.

⁹⁴ Ilie Minea, *Despre domnia lui Roman (II) Vodă*, în „Cercetări istorice”, VIII-IX, nr. 1, 1932-1933, pp. 222-227; D. Constantinescu, *Mormântul domnesc din mănăstirea Neamțului*, în „Memoria Antiquitatis”, Piatra Neamț, III, 1971, pp. 277-297.

⁹⁵ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., pp. 341-342.

⁹⁶ „În străduințele lui de a pune mâna pe sângeroasa coroană a biete țări moldovenești, Roman își găsisse un ajutor în soțul surorii sale, Domnul muntean Vlad Dracul, și tocmai de aceia nu putea el fi pe placul lui Hunyadi” (N. Iorga, *Istoria poporului românesc*, vol. II, traducere din limba germană de Otilia Teodoru-Ionescu, București, Ed. Casei Școalelor, 1922, p. 96).

⁹⁷ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 342.

⁹⁸ Pentru reconstituirea campaniei a se vedea Francisc Pall, *Intervenția lui Iancu de Hunedoara în Țara Românească și Moldova în anii 1447-1448*, în „Studii. Revistă de istorie”, tom. XVI, nr. 5, 1963, pp. 1049-1072.

⁹⁹ *D.R.H.*, D., vol. I, p. 394, doc. 285.

împreună cu fiul său, Mircea¹⁰⁰, într-o luptă dată în satul Bălteni¹⁰¹. Vlad Dracul și-a sfârșit viața înainte de 16 decembrie 1447, când Iancu de Hunedoara, întors din expediția din Țara Românească, se afla la Brașov¹⁰². La 1 februarie 1448, acesta îl numea „răposatul Vlad, voievodul Țării Românești”¹⁰³. Fără îndoială, înlăturarea lui Vlad Dracul a reprezentat „pentru Iancu o mare greșeală politică, iar pentru creștinătate o grea pierdere”¹⁰⁴.

Potrivit opiniei istoricului N. Iorga, „Vlad Dracul a fost, fără îndoială, o personalitate remarcabilă; mai priceput decât Mihail și mai vrednic decât Dan al II-lea. El a fost în stare să joace un rol militar, și importanța lui politică e netăgăduită”¹⁰⁵.

În locul său, voievodul transilvănean l-a instalat în scaunul de domnie al Țării Românești pe Vladislav al II-lea, fiul lui Dan al II-lea¹⁰⁶.

Iliaș a decedat la numai 39 de ani, probabil la Colomeea, înainte de 22 august 1448, când fratele său vitreg, Petru al II-lea, aflat la Hotin, îl pomenea în rândul „sfintelor amintiri”¹⁰⁷.

Roman al II-lea nu a reușit să se bucure de înlăturarea lui Ștefan, deoarece Petru al II-lea, ca fiu mai mic al lui Alexandru cel Bun, se considera îndreptățit la o domnie în care Roman să-i fie doar asociat¹⁰⁸. Reintrarea lui Roman pe scena politică avea sprijinul considerabil al lui Iancu de Hunedoara, decis să acorde o atenție sporită problemelor moldovene, vizând scoaterea acestei țări de sub influența polonă¹⁰⁹. Observând șansele sporite ale fiului lui Iliș, sprijinit atât de poloni, cât și de Vlad Dracul, Petru a încercat o „bună înțelegere” și cu Diedrich Buczacki¹¹⁰.

Între 18 și 23 februarie 1448, o oaste transilvăneană a pătruns din ordinul lui Iancu de Hunedoara în Moldova unde, înlăturându-l pe Roman al II-lea, care s-a refugiat în Polonia, l-a înscăunat pe Petru al II-lea; acesta i-a cedat

---

¹⁰⁰ Grigore C. Conduratu, *Relațiunile Țării Românești și Moldovei cu Ungaria până la anul 1526*, București, Tipografia Gutenberg, Joseph Göbl, 1898, p. 140.

¹⁰¹ Într-un document datat 3 aprilie 1534 se menționează că pe marele voievod Vlad cel Bătrân „l-a ajuns moartea în satul Bălteni” (*Documenta Romaniae Historica*, B., vol. III (1526-1535), București, Ed. Academiei, 1975, p. 289, doc. 176).

¹⁰² Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor*, p. 97.

¹⁰³ *D.R.H.*, D., I, pp. 396-397, doc. 287.

¹⁰⁴ Ilie Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, p. 216.

¹⁰⁵ Nicolae Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, vol. I, ediția a II-a, București, Ed. Casei Școalelor, 1928, p. 64.

¹⁰⁶ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 342.

¹⁰⁷ Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor*, p. 491.

¹⁰⁸ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 352.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ *Ibidem*.

Chilia, important punct strategic și comercial la Dunărea de Jos, unde Iancu a instalat o garnizoană¹¹¹.

Acțiunea voievodului Transilvaniei n-a reușit totuși să determine o restaurare radicală a raporturilor de forțe angajate în lupta pentru putere în Moldova, deși după o serie de confruntări între partizanii celor două tabere, Roman al II-lea murea în condiții obscure la Colomeea (2 iulie 1448), oraș polon ale cărui venituri au fost apoi acordate de către regele polon, Cazimir al IV-lea, doamnei Marınca, mama lui Roman al II-lea¹¹². Locul celui dispărut din competiție a fost însă luat de către fratele său, Alexandrel, în vârstă de numai nouă ani¹¹³.

În toamna anului 1448, Iancu de Hunedoara a întreprins ultima sa campanie ofensivă împotriva Imperiului Otoman¹¹⁴. Principele muntean, Vladislav al II-lea, s-a alăturat ofensivei creștine, în lipsa lui, Țara Românească rămânând descoperită din punct de vedere militar și expusă unei lovituri din partea turcilor¹¹⁵. În acest context, în fruntea unui corp expediționar oferit de sultan, Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, a ocupat capitala și tronul muntean¹¹⁶.

Nu se știe de ce sprijin dispunea Vlad în Țara Românească în acel an, 1448, moartea tatălui său eliberându-i de jurământul de supunere pe marii boieri ai țării, care erau adunați de un an în jurul lui Vladislav al II-lea¹¹⁷. Cert este că această lovitură îndrăznească a atras repercusiuni grave din partea autorităților ungare, viceguvernatorul Transilvaniei, Nicolae din Ocna-Sibiu, chemându-l imediat pe Dracula să vină pentru a justifica uzurparea tronului; totodată, i s-au cerut informații despre locul unde se afla Iancu de Hunedoara care, pentru autoritățile ungare neinformate, dispăruse pur și simplu după lupta de la Kossovo¹¹⁸.

Aflat la Târgoviște, Vlad Țepeș a trimis o scrisoare județului și pârgarilor din Brașov, ca răspuns la o scrisoare primită de la viceguvernatorul din Transilvania menționat, acest text arătând, pe deplin, ambiguitatea situației sale: „Vă dăm de știre că dumnealui Nicolae din Ocna Sibiului ne scrie să facem bunătate a veni la dânsul până ce Măria Sa Ioan guvernatorul Crăiei

¹¹¹ Camil Mureșanu, Ioan Aurel Pop, *Iancu de Hunedoara*, în *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 375.

¹¹² Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 353.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ Camil Mureșanu, Ioan Aurel Pop, *op. cit.*, în loc. cit., p. 376.

¹¹⁵ Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 107.

¹¹⁶ „...împăratul [Murad al II-lea] l-a adus cu multă oaste și cheltuială pe acesta [Vlad Țepeș] și i-a încredințat toată domnia geșilor și și l-a legat prin tratate și jurăminte, cu făgăduiala că va păstra curată și lipsită de viclenie dragoste față de împărat și bunăvoință și că va respecta legămintele de credință și tratatele” (Critobul din Imbros, *Scrieri istorice*, în *Fontes*, vol. IV, p. 533).

¹¹⁷ Matei Cazacu, *Domnia lui Dracula în anul 1448*, în vol. *Vlad Țepeș. Studii*, coordonator: Kurt W. Treptow, Iași, Tipografia Moldova, 2002, p. 84.

¹¹⁸ *Ibidem*.

ungurești se va întoarce din război. Noi de aceia nu putem s-o facem pentru că marșea trecută <29 octombrie> fratele naibului din Nicopol a venit la noi și a spus cu cea mai mare siguranță cum că Murad, domnul turcilor, trei zile de-a rândul fără contenire a avut luptă împotriva chiar a dumisale Ioan Guvernatorul și, în ziua cea din urmă, l-a închis între carele taberei iar Împăratul însuși pe jos s-a coborât între ieniceri și pe toți cei ce erau afară și înăuntrul carelor taberei i-au lovit și i-au ucis. Dacă am veni acum la dânsul, turcii îndată și pe noi și pe voi ar putea să ne nimicească. Deci vă rugăm, stând în pace, să aveți răbdare până vom vedea urmările dumisale lui Ioan însuși. E îndoială despre viața lui chiar. Dacă însă va ieși slobod din război, ne vom întâlni cu el și vom face pace bună. Însă, dacă acum ne veți fi potrivnici, de se va face ceva, să fie în paguba sufletelor noastre și de primejdie înaintea lui Dumnezeu să răspundeți.

Data în Târgoviște, în ajunul zilei Tuturor Sfinților <31 octombrie>, anul Domnului <1448>”¹¹⁹.

Dacă scrisoarea lui Dracula din 1448 către Brașov constituie actul cel mai important care confirmă prima sa domnie, veridicitatea ei este întărită de mai multe izvoare. Astfel, ienicerul de origine sârbă, Constantin Mihailovici de Ostrovița, consemna în memoriile sale: „auzind împăratul turcesc despre moartea voievodului Valahiei, a dăruit pe fiul mai mare (Vlad Țepeș), cu bani, cai, podoabe, corturi, cum se cade unui domn și l-a trimis cu cinste în Țara Românească spre a domni în locul tatălui său”¹²⁰. Mărturia, deși nu precizează anul, prin faptul că arată urcarea lui Vlad Țepeș în tron cu ajutor turcesc, se asociază ca dovadă scrisorii voievodului din 1448.

Cronicarul bizantin, Laonic Chalcocondil, a menționat, de asemenea, ajutorul acordat de otomani lui Vlad Țepeș pentru obținerea tronului Țării Românești: „Lui Vlad [...] împăratul i-a încredințat domnia Daciei; și cu ajutorul împăratului, Vlad, feciorul lui Dracul, a năvălit și a luat domnia”¹²¹.

Revelatoare ne apare o scrisoare din Constantinopol, datată 7 decembrie 1448, care, pe lângă informațiile cu privire la bătălia de la Kossovopolje și situația din Țara Românească, precizează că fiul domnului acestei țări a pornit spre Țara Românească spre a deveni domn și a pune țara sub ascultare turcească¹²².

¹¹⁹ Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardeleni (Bistrița, Brașov, Sibiu)*, publicate după copiile Academiei Române de N. Iorga, partea 1, 1358-1600, București, 1911, p. 35, doc. LX.

¹²⁰ Constantin Mihailovici de Ostrovița, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, volum îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), București, Ed. Științifică, 1968, pp. 125-126.

¹²¹ Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*, în *Fontes*, vol. IV, p. 501.

¹²² Nicolae Iorga, *Les aventures „sarrazines” des français de Bourgogne au XV- ième siècle*, Cluj, 1926, pp. 40-41, apud: Emil Stoian, *Vlad Țepeș. Mit și realitate istorică*, București, Ed. Albatros, 1989, p. 45.

La aceste mărturii se adaugă istoriile anonime otomane *Tevarih-i al-i Osman*, care menționează că după lupta mai sus amintită, fiul lui Vlad Dracul, Țepeș (*Kazâklu*), a fost ajutat de achingii sultanului să ajungă bei în locul tatălui său¹²³.

Marele istoric, Nicolae Iorga, a susținut, de asemenea, urcarea lui Vlad Țepeș în scaunul de domnie al Țării Românești cu ajutor turcesc¹²⁴.

Putem considera că, în toamna anului 1448, Vlad Țepeș, al doilea fiu legitim al lui Vlad Dracul, era candidatul firesc, de drept, la tronul Țării Românești din partea ramurii Drăculeștilor¹²⁵.

În timpul acestei prime domnii (31 octombrie - 15 noiembrie 1448)¹²⁶, pedepsirea boierilor care îl trădaseră pe tatăl său, Vlad Dracul, trebuie să fi constituit unul din primele acte de răzbunare legitimă ale lui Vlad Țepeș¹²⁷. Probabil că acești boieri nu erau foarte numeroși în Țara Românească, pentru că mulți îl însoțiseră pe Vladislav al II-lea în campania sârbească¹²⁸.

Un izvor important cu privire la expediția de la sudul Dunării din toamna anului 1448, scrisoarea redactată la 10 septembrie 1448 de raguzanul Pasquale de Sorgo, în lagărul lui Iancu de la Subotița, pe Morava, îndată după trecerea Dunării, atestă prezența în oastea creștină a 3000 de călăreți moldoveni aleși și excelent înarmați și 4000 de arcași din Țara Românească, conduși de însuși domnul Țării Românești (*ipse Flaccorum princeps*)¹²⁹.

„Se vede deja, în opoziție cu sistemul armatei profesionale care a fost zdrobită în 1444 la Varna – pe lângă contingentele române care formau baza armatei, Ioan de Hunedoara fiind, înainte de toate, comandantul războinicilor români din trei provincii, Transilvania, Țara Românească și Moldova, - această participare populară care suplinea armamentul și exercițiul printr-un devotament orb, printr-o sete de martiraj care depășeau pe cele ale musulmanilor, în efortul de a câștiga prin luptă paradisul. Sorgo spune clar că

¹²³ „[...] au făcut incursiuni în Țara Românească și punând aici bei pe Țepeș (*Kazâklu*), fiul lui Dracul, i-a dat steag și hilat, făcându-i tot felul de favoruri. După aceea l-au trimis împreună cu acângiții, care s-au dus și l-au pus bei în locul părintelui său” (*Tevarih-i al-i Osman*, în *Cronici turcești*, vol. I, p. 185).

¹²⁴ Nicolae Iorga, *Cronicele turcești ca izvor pentru istoria românilor*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, seria a III-a, tom. IX, 1928, p. 13.

¹²⁵ Dimitrie Onciul, *Istoria Românilor. Perioada de la Mircea cel Bătrân până la 1526*, București, Stabilimentul Grafic *Albert Baer*, 1900, p. 529.

¹²⁶ Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor*, p. 102.

¹²⁷ Matei Cazacu, *Domnia lui Dracula în anul 1448*, p. 85.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ Nicolae Iorga, *Du nouveau sur la campagne turque de Jean Hunyadi en 1448*, în „Revue Historique du Sud-Est Européen”, an. III, nr. 1-3, 1926, p. 15.

aceste trupe nu mergeau ca în întâmpinarea încercărilor unui război greu, ci, mai degrabă, ca la plăcerile unei nunți¹³⁰.

Referindu-se la confruntarea militară de la Kosovo, turcologul N. Vatin a relatat: „Iancu de Hunedoara, regent al Ungariei din 1446, era hotărât să reia tratativele de a-i scoate pe turci din Europa. El nu mai putea conta pe Veneția, nici pe despotul Serbiei care, pentru motive evidente de securitate, optase pentru alianța otomană. Astfel, el ajunsese la o înțelegere cu valahii și cu Scanderbeg. Avertizat de Branković asupra acțiunii ungaro-valahe, Murad al II-lea a părăsit Albania și s-a retras la Sofia, unde și-a pregătit o armată puternică. Trupele lui Iancu de Hunedoara au intrat în Serbia pe 28 septembrie, pustiind țara. Intenția sa era de a se afla destul de aproape de aliatul său albanez și, poate, de a reuși să taie în două Europa otomană. Însă, surprins pe câmpia de la Kosovo de numeroasa armată a lui Murad al II-lea, Iancu de Hunedoara a trebuit să poarte pe 18-19 octombrie 1448, o bătălie dezastruoasă pentru unguri¹³¹.

Înfrângerea suferită de Iancu de Hunedoara în memorabila bătălie de la Kosovopolje (Câmpia Mierlei, octombrie 1448), i-a adus lui Petru al II-lea căderea și chiar moartea, după unele opinii în urma retragerii inopinate în Transilvania sau Ungaria¹³².

În condițiile accentuării luptelor politice interne din Țara Românească, experienței insuficiente și a lipsei unei armate, Vlad Țepeș nu a rezistat atacurilor lui Vladislav al II-lea și s-a văzut nevoit să părăsească scaunul domnesc, luând drumul pribegiei¹³³.

În situația în care s-a redeschis problema succesorală, Csupor de Monoszló, descendentul de stirpe nobiliară maghiară care-l însoțise și-l înscăunase pe Petru în Moldova, a ajuns să guverneze țara timp de două luni, pătrunzând în tradiția populară consemnată de către *Letopisețul de la Bistrița* sub numele *Ciubăr Vodă*, domnie care „n-au fost decât o simplă ocupație, fără nici o pretenție din partea unui străin fără drept de a se înscrie între domnii Moldovei¹³⁴.

Condusă de Manoil, pârcălabul de Hotin, partida boierească din Moldova a obținut, la începutul anului 1449, acordul regelui Poloniei pentru înscăunarea candidatului ei, Alexăndrel¹³⁵.

---

¹³⁰ Idem, *Studii asupra Evului Mediu românesc*, ediție îngrijită de Șerban Papacostea, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 203.

¹³¹ Nicolas Vatin, *Ascensiunea otomanilor (1362-1451)*, în *Istoria Imperiului Otoman*, coordonator: Robert Mantran, București, Ed. Bic All, 2001, p. 68.

¹³² Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 353.

¹³³ Emil Stoian, *op. cit.*, p. 46.

¹³⁴ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., pp. 353-354.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 354.

Opoziția față de patronajul polon l-a antrenat în disputa pentru tron pe un alt pretendent al lui Alexandru cel Bun, Bogdan al II-lea¹³⁶. Cu ajutorul transilvănean, acesta a reușit să întrerupă domnia lui Alexăndrel, raportând o categorică victorie militară la Tămășeni, lângă Roman (12 octombrie 1449)¹³⁷. În acest context, Alexăndrel împreună cu mama sa s-au refugiat în Polonia¹³⁸.

La 2 decembrie 1449, Bogdan al II-lea a încheiat o convenție cu Diedrich Buczacki, staroste de Podolia și castelan de Camenița, prin care acesta din urmă se obliga să-i acorde ajutor domnului Moldovei în lupta acestuia cu Alexăndrel: „Din mila lui Dumnezeu noi Bogdan Voievod, Domn al țerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor oamenilor buni cari se vor uita la dânsa sau o vor auzi cetindu-se, și cărora le va fi de trebuință, că am ajuns la veșnică unire și la dragoste creștinească și la prietenie din inimă cu iubitul nostru părinte și prieten, cu dumnealui Detrih Buceațchi din Iazloveț, starostele de Camenița și de Podolia, și că dumnealui Detrih are să ne ocrotească cu tot avutul lui și cu tot sfatul lui, ca un adevărat părinte pe fiul său și ca un frate pe fratele său și ca orice om bun vieța sa; iar noi îl vom ocroti pe dumnealui în același chip, câtă vreme vom fi în vieță. De asemenea iubitul nostru prieten, cu tot neamul său și cu frații săi, are să ne sprijinească pe lângă iubitul nostru domn, domnia sa craiul, și pe lângă domnii sfetnici leșești, cu toată prietenia cea adevărată și cu tot gândul cel bun, în orice vreme, și are să îndrepte trebile noastre, ca un bun prieten al nostru. Și are să se ridice împotriva oricărui dușman al nostru și n-are să hrănească, nici să ție la el, în târgurile sale sau în cetățile sau în satele sale sau în ținutul său, pe vreunul din neprietenii noștri, nici măcar pe Alexandru fiul lui Iliăș, nici pe Doamna, maica lui, nici pe boierii ori pe slugile lor, nici pe vreun alt neprieten al nostru, fără deosebire. Ci pan Detrih are să stăruască pe lângă domnu craiu, domnul nostru milostiv, și pe lângă domnii sfetnici leșești, ca să îndepărteze de la graniță pe Alexandru și pe maica lui și pe toate slugile lor, dincolo de moșiile și de ținuturile sale. Și n-au să facă nici o pagubă țerii noastre, nici neguțătorilor noștri, nici nimănui altuia din țara noastră. Și are să ne înștiințeze iubitul nostru prieten pan Detrih de răul ce ne-ar amenința, fie de la oricine și din orice parte; și are să ne ferească, ca un bun prieten al nostru, de toți oamenii răi, și are să ne sfătuească spre tot binele nostru. Iar noi avem să dăm panului Detrih pe fiecare

¹³⁶ Leon Șimanschi, *O cumpănă a copilăriei lui Ștefan cel Mare: Reusenii, 15 octombrie 1451*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XIX, 1982, pp. 186-188.

¹³⁷ „În anul 6957 (1449) luna octombrie 12, a venit Bogdan voievod și a lovit pe Alexăndrel voievod la Tămășani, lângă târgul Romanului și a omorât o mulțime dintre panii lui: Oancea logofăt și Costea Andronic și alți mulți au fost omorâți” (*Letopisețul anonim al Moldovei*, în loc. cit., p. 15).

¹³⁸ Vasile Pârvan, *Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă. Șapte ani din istoria Moldovei, 1449-1455*, în Idem, *Studii de istorie medievală și modernă*, ediție îngrijită, note și indici de Lucian Nastasă, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1990, p. 81.

an câte patru sute de zloți turcești și câte zece buți de vin și câte două buți de malmazie și câte zece bucăți de camhă, câte cinci de cufterie și câte cinci de pânză. Și dacă ni s-ar întâmpla, Dumnezeu să ne ferească de aceasta, vreo strâmtorare din vreo parte oarecare, și ni s-ar întâmpla și nouă să ieșim din țara noastră, noi să avem voie a ne adăposti pe moșiile lui, cu boierii noștri, cu visteria noastră și cu caii noștri; și cetățile și târgurile domniei sale au să ne fie deschise, și să putem locui la domnia sa. Iar după ce vom isbuti la craiul să îndreptăm starea țerii noastre spre bine și să ne întoarcem în țara noastră, să avem voie a ieși din moșiile lui, cu toți boierii noștri și cu visteria și cu caii și cu toată averea noastră. Toate acestea mai sus scrise avem a le ținea și a le împlini, după această carte a noastră, pe cinstea și pe credința noastră creștinească. [...]”¹³⁹.

Maniera înscăunării lui Bogdan al II-lea a provocat reacția regatului polon, aceasta sporind în intensitate în urma eșecului înregistrat, la începutul anului 1450, de susținătorii lui Alexandrel, de a-și reînscăuna preferatul, dar mai ales în urma înțelegerii survenite la 11 februarie¹⁴⁰ și reînnoite la 5 iulie, același an, de către Bogdan al II-lea și Iancu de Hunedoara¹⁴¹. Această reînnoire, la un interval atât de scurt, a fost determinată și de faptul că Alexandrel începuse, încă din martie, preparativele de campanie¹⁴². În august, oastea lui, alcătuită din „gloate mari” de moldoveni și din două „polcuri” de poloni, comandate de Buczacki și de Koniecpolski, era dincolo de Nistru¹⁴³. Bătălia a avut loc lângă satul Crasna, în ziua de 6 septembrie 1450, finalizându-se cu victoria categorică a lui Bogdan al II-lea¹⁴⁴.

Referindu-se la confruntarea militară moldo-polonă de la Crasna, istoricul Ștefan Ștefănescu a relatat: „În fața superiorității numerice și a tacticii inamicului, în prima fază a războiului, domnul Moldovei a evitat o ciocnire decisivă. Fără a obține victoria, armata dușmană a ajuns astfel extenuată până la confluența pârâului Lipovăț cu Bârladul, unde se retrăsese Bogdan. De aceea, propunerile de pace avansate în acel moment de către domnul Moldovei au fost primite imediat (5 septembrie 1450). Datorită cererilor inacceptabile prezentate de partea polonă (încetarea domniei lui Bogdan în momentul în care Alexandrel avea să împlinească 15 ani, adică în 1453, precum și plata unui

¹³⁹ Ioan Bogdan, *Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448-1458*, București, Carol Göbl, 1907, pp. 11-14, doc. II.

¹⁴⁰ Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *Relațiile internaționale ale României în documente (1368-1900)*, București, Ed. Politică, 1971, pp. 109-111, doc. 14.

¹⁴¹ Ioan Bogdan, *Cinci documente istorice slavo-române din Archiva Curții Imperiale de la Viena*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, seria a II-a, tom. XI, 1889, pp. 55-58, doc. III.

¹⁴² Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, p. 24.

¹⁴³ *Ibidem*.

¹⁴⁴ *Ibidem*.

tribut de 7.000 de galbeni), tratativele ce au urmat nu au putut determina, în ciuda acordului final, încheierea ostilităților.

În dimineața zilei de 6 septembrie, aproape de confluența Crasnei cu Bârladul, s-a desfășurat astfel confruntarea decisivă dintre cele două oști. Cu toate că surprinderea inamicului nu a putut fi realizată total, din cauza trădării unuia dintre diecii domnului, abila manevră a călărimii lui Bogdan, în urma căreia opt escadroane ale cavaleriei polone au fost atrase în mijlocul pedestrimii moldovene, a determinat desfășurarea ostilităților în defavoarea polonilor. Dar, revenirea în după-amiaza aceleiași zile a corpului de oaste moldovean al pârcălabului Manoil pe câmpul de luptă, a salvat resturile armatei invadatoare de la capitulare, oferindu-i și posibilitatea retragerii din Moldova. Între nobilii poloni morți în această luptă s-a aflat și Mihail Buczacki.

Memorabila bătălie de pe șesul Crasnei s-a încheiat, așadar, cu victoria oastei moldovene și rămânerea lui Bogdan al II-lea pe tron. Izbânda a fost posibilă numai datorită concentrării forțelor militare țărănești în jurul domnului Moldovei și aplicării celor mai potrivite inițiative tactice în lupta cu un inamic superior dotat. Spre deosebire de toate celelalte confruntări militare care au marcat criza politică internă, evenimentele din vara anului 1450 denotă trăsăturile unui război propriu-zis: acestea reies din amploarea concentrărilor armate ale celor două state ca și din durata ostilităților sau din întinderea zonei geografice afectate de operațiuni¹⁴⁵.

Înțelegând că Bogdan al II-lea nu poate fi învins, iar regele Cazimir al IV-lea i-a retras sprijinul militar vărului său moldovean, Alexândrel, acesta din urmă a acceptat propunerea aventurierului Aron Harnazan, probabil un armean, de la curtea sa din Polonia, protejat de mama sa, Maria Holszański, mătușa maternă a regelui Cazimir al IV-lea, de a-l atrage într-o cursă pe Bogdan al II-lea și a-l ucide¹⁴⁶. În urma acestei înțelegeri, Aron Harnazan (se declarase fiu al lui Alexandru cel Bun, sub numele de Petru Aron) s-a deplasat în Moldova și a organizat atragerea lui Bogdan al II-lea la curtea acestuia de la Răuseni, la sud-est de Suceava, unde, în zorii zilei de 16 octombrie 1451, l-a surprins și decapitat¹⁴⁷. Referindu-se la acest eveniment, istoricul N. Iorga a menționat: „Atunci, în afară de cercul prietenilor dinastiei lui Ilie și al nobililor poloni ajutători, răsări acela care prin trădare era să răpească Moldovei singurul om în stare s-o apere. Călugărul Aron, care-și zicea Petru Vodă, se strecură până la satul Răuseni de lângă Suceava, unde, asigurat acuma, Domnul petrecea la o nuntă, a «unui unchi al aceluia Petru». Oaspeții și Vodă însuși erau stăpâniți de

¹⁴⁵ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., pp. 354-355.

¹⁴⁶ Constantin Rezachevici, *Epoca lui Ștefan cel Mare*, în *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 399.

¹⁴⁷ „În anul 6959 (1451), luna octombrie 16, a venit Petru voievod numit Aron, noaptea și a năvălit asupra lui Bogdan voievod la Răoseni, vineri în zori și i-a tăiat capul” (*Letopisețul anonim al Moldovei*, p. 15).

aburii vinului, și astfel lovitura izbuti (16 octombrie 1451). Scos din acea casă a bucuriei, biruitorul polonilor, puindu-se crima lui în legătură cu însăși tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul, fu decapitat”¹⁴⁸.

Făcând referire la evenimente care au avut loc în Moldova în răstimpul 1443-1451, istoricul Șerban Papacostea a relatat: „Înlăturarea lui Ilie în 1443 a adus țara întreagă în orbita Poloniei; pentru a o readuce în sfera sa de influență, Ungaria a sprijinit un alt pretendent, Petru (1444). Dar, trei ani mai târziu, guvernatorul Transilvaniei, Iancu de Hunedoara, a fost silit să repete intervenția în Moldova, impunându-l din nou la conducerea țării pe Petru, care i-a cedat Chilia, unde s-a instalat o garnizoană ungară, garanție a legăturii comerciale dintre Regatul ungar și Marea Neagră.

La rândul lor, polonii au încercat în 1450 să-și restabilească, cu ajutorul armelor, suzeranitatea asupra Moldovei. Dar la Crasna, în 1450, Bogdan, domnul Moldovei (1449-1451), a înfrânt zdrobitor oastea polonă. În cele din urmă, polonii au găsit un vasal obedient în persoana lui Petru Aron (1451-1457, cu întreruperi), înscăunat în urma uciderii lui Bogdan”¹⁴⁹.

La 24 februarie 1452, Alexandrel a fost reinstalat în scaunul de domnie al Moldovei¹⁵⁰. Politica de compromis în domeniul relațiilor externe s-a manifestat elocvent în 1453, prin dubla vasalitate a lui Alexandrel, atât față de Iancu de Hunedoara, la 16 februarie¹⁵¹, ca și față de Cazimir al IV-lea, la 23 septembrie¹⁵².

Vasali ai Poloniei, domnii Moldovei au căutat pe rând sprijin la aristocrația polonă din Galiția și Podolia, la prinții Lituaniei și, începând cu anul 1448, la Iancu de Hunedoara și Ungaria¹⁵³. Cu toate că cei mai mulți dintre conducători au înclinat către suzeranitatea polonă, domnii moldoveni, Petru al II-lea, Alexandrel și Bogdan al II-lea, au preferat alianța și protecția lui Iancu de Hunedoara, prețul fiind trecerea cetății Chilia, de la gurile Dunării, în posesia Ungariei, în 1448, aici fiind instalată o garnizoană care trebuia să interzică intrarea și ieșirea vaselor de luptă turcești și, în plus, să slujească drept bază militară pentru eventualele expediții împotriva Imperiului Otoman¹⁵⁴.

¹⁴⁸ N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IV, *Cavalerii*, volum îngrijit de Stela Cheptea și Vasile Neamțu, București, Ed. Enciclopedică, 1996, pp. 71-72.

¹⁴⁹ Șerban Papacostea, *Țările române și primul asalt al puterii otomane*, în loc. cit., pp. 148-149.

¹⁵⁰ Vasile Pârvan, *op. cit.*, în loc. cit., p. 97.

¹⁵¹ *D.R.H., D.*, vol. I, p. 433, doc. 316.

¹⁵² Mihai Costăchescu, *Documente moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, *Documente interne (1438-1456); Documente externe, Acte de împrumut, de omagiu, tractate, solii, privilegii comerciale, salvy-conducte, scrisori (1387-1458)*, Iași, *Viața Românească*, 1932, p. 763, doc. 224; p. 767, doc. 225.

¹⁵³ Matei Cazacu, *Dracula*, p. 181.

¹⁵⁴ *Ibidem*, pp. 181-182.

Tratatul de pace de la Adrianopol, încheiat la 20 noiembrie 1451 între Ungaria și Imperiul Otoman, a oferit sultanului Mehmed al II-lea condiții favorabile pentru cucerirea Constantinopolului la 29 mai 1453¹⁵⁵.

Pentru turci, una din consecințele imediate ale cuceririi Constantinopolului a fost aceea că au pus stăpânire absolută asupra navigației prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele și au început politica de cucerire a întregului bazin al Mării Negre, politică ce se va încheia cu succes în 1484, când vor fi cucerite ultimele bastioane creștine importante, cetățile moldovenești Chilia și Cetatea Albă¹⁵⁶.

„Cucerirea Constantinopolului – relatează istoricii Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely – nu a însemnat numai dispariția fizică a ultimei frânturi a Imperiului Bizantin, care, oricum, nu mai avea nici forță și nici influență politică, păstrând doar acea aură de izvor al legitimității puterii monarhice pentru toată lumea ortodoxă: câtă vreme au mai bătut clopotele la Sfânta Sofia, marea autoritate spirituală a Bizanțului, cu sfântul lui împărat și cu patriarhul ecumenic, a mai putut fi invocată. Căderea celei de-a doua Rome în mâinile unui stăpânitor necreștin a însemnat și prăbușirea oficială a unui echilibru european, așa cum îl statornicise Conciliul de la Ferrara-Florența, prin actul Unirii, semnat la 5 iulie 1439. Unirea florentină fusese rodul eforturilor de a realiza o coaliție europeană pentru stăvilirea ascensiunii otomanilor și salvarea Bizanțului și, oricât de controversată a fost, în epocă, ea avusese rolul de a estompa – cel puțin în unele zone – tensiunile interconfesionale, atât în interiorul statelor cu populație mixtă (catolică și ortodoxă), cât și între statele catolice și cele ortodoxe. Este adevărat că, în însăși rămășița de Imperiu Bizantin, această unire a adus tulburări așa de mari, încât, prin respingerea ei violentă, a contribuit, în fond, la grăbirea sfârșitului. Însă, pentru lumea românească, efectele au fost diferite; este dovedit, astăzi, de pildă, că puterea lui Iancu de Hunedoara a sporit considerabil atunci când cnezimii românești din Transilvania i s-a oferit «șansa regnicolarității cu depline drepturi, suportul ideologic al colaborării cu forurile catolice». Cu nuanțele impuse de realitățile diferite, trebuie să se accepte că Unirea de la Florența a avut efecte și în Moldova, al cărei mitropolit grec, Damian, participase la lucrările Conciliului, împreună cu solii domnilor Iliș I și Ștefan al II-lea, și semnase actul Unirii. Într-un asemenea context, colaborarea politică și militară cu regatele catolice nu se mai lovea de un impediment confesional. Influența crescândă a lui Iancu de Hunedoara în Moldova – probată și de căsătoriile lui Petru al II-lea și

¹⁵⁵ Steven Runciman, *Căderea Constantinopolului. 1453*, București, Ed. Științifică, 1971, pp. 148-158; Aleksandr A. Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin*, Iași, Ed. Polirom, 2010, pp. 612-615.

¹⁵⁶ Eugen Denize, *Veneția, țările române și ofensiva otomană după căderea Constantinopolului (1453-1479)*, în „Revista istorică”, tom. V, nr. 11-12, 1994, p. 1158.

Alexandru al II-lea cu rude ale sale –, a trebuit să însemne și stăruința pentru aplicarea consecventă a Unirii¹⁵⁷.

În opinia istoricilor I. Căzan și E. Denize „[...] pentru țările române, la fel ca și pentru Ungaria, căderea Constantinopolului putea să însemne o limitare drastică a independenței lor, chiar, în anumite împrejurări, desființarea ei completă și definitivă, însoțită și de dispariția statului”¹⁵⁸.

În vara anului 1454, ajutat de domnul muntean, Vladislav al II-lea, Petru Aron a revenit în Moldova și l-a învins pe Alexăndrel la Movile, la 25 mai 1455: „În domnia lui Pătru vodă Aron, scrie *letopisețul cel moldovenesc* că în anii 6963 <1455>, în luna lui mai, au venit Alexandru vodă cu oaste asupra lui Pătru vodă și s-au dat războiul la Movile. Ci norocul cel prostu al lui Alixandru vodă nici aicea nu-l lăsă să izbândească, că dându războiul vitejaște dispre amândoao părțile, birui Pătru vodă pre Alixandru vodă”¹⁵⁹.

Refugiat la Cetatea Albă, Alexăndrel a murit la 26 august 1455, otrăvit de foștii săi susținători¹⁶⁰.

Pentru a îndepărta primejdia din partea polonilor și a-i împiedica să sprijine pe vreun pretendent la tronul Moldovei, Petru Aron s-a hotărât să li se închine¹⁶¹.

Către începutul toamnei anului 1455, o solie otomană în Moldova cerea plata unui haraci de 2000 ducați ungurești de aur către Imperiul Otoman¹⁶². Drept urmare, adunarea stărilor moldovene de la Vaslui accepta (5 iunie 1456)¹⁶³, somația adresată de sultan la 5 octombrie 1455¹⁶⁴, trimițând la Poartă

¹⁵⁷ Ștefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, *Princeps Omni Laude Maior. O istorie a lui Ștefan cel Mare*, Sfânta Mănăstire Putna, 2005, p. 17.

¹⁵⁸ Ileana Căzan, Eugen Denize, *op. cit.*, p. 47.

¹⁵⁹ *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 110.

¹⁶⁰ Constantin Rezachevici, *Epoca lui Ștefan cel Mare*, p. 399.

¹⁶¹ În sprijinul acestei idei menționez faptul că, la 1 octombrie 1455, Petru Aron s-a întâlnit la Hotin cu dregătorii regelui Cazimir și a emis un act prin care făgăduia „să slujească credincios” acestuia „până la moarte” și să-l ajute cu oastea la nevoie. În același timp, a dăruit soției lui Iliș, Marinca, târgul Siretului, cu vama, cu morile și cu toate veniturile. În schimb, Petru va avea cetatea Hotinului, care până atunci fusese în stăpânirea polonilor. Acest act este confirmat, într-o formă solemnă, la 29 iunie 1456, la Suceava. Se fac precizări: corpul de oaste pe care va trebui să-l trimită Petru va fi de „400 de călăreți cu sulite ... și cu armuri”. Dacă nu se va întreprinde expediție, atunci craiul va primi, sub formă de ajutor, 400 de boi. Cu privire la Chilia se specifică: dacă „unele pământuri sau moșii din ținuturile Moldovei ... au fost înstrăinate, trebuie să le dobândim din nou” (Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, vol. II, pp. 26-27).

¹⁶² Franz Babinger, *Cel dintâi bir al Moldovei către sultan*, Extras din Volumul Omagial pentru frații Alexandru și Ion I. Lapedatu, București, Imprimeria Națională, 1936, p. 4; Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 356.

¹⁶³ *Ibidem*, p. 357.

¹⁶⁴ „De la marele domn și marele emir, sultanul Mehmed Beg, nobilului și înțeleptului și celui demn de cinste și laudă Ioan Petru, voievod și domn al Morovlahiei, iubitoare salutare să primească noblețea ta! Ai trimis pe solul acesta și boier al tău, Mihul logofăt, și, printr-însul,

primul haraci de 2000 galbeni¹⁶⁵. „Dar, să ne apărăm, nu este cu putință nicidecum – afirma Petru Aron – pentru că nu avem sprijin și nici un ajutor din nicio parte, așa cum au avut înaintașii noștri. Pentru aceea am hotărât cu toți împreună ca să înlăturăm nevoia cum vom putea și să ne plecăm capul în fața acelei păgânități ... De aceea, sfătuindu-ne cu toți împreună, am rugat pe boierul nostru pan Mihail logofătul ca să meargă la turci să înlătore greutatea noastră ... și să ne facă nouă pace cum ar fi, ca țara noastră să nu piară. Dacă va putea cu ceva mai puțin, e bine, și iar, de nu va putea să-i roage și să izbutească întru aceasta, atunci să dea și acei două mii de galbeni ungurești, ca să avem noi pace, iar țara noastră să nu se mai piardă”¹⁶⁶.

În opinia istoricului Constantin Giurescu „singurul mijloc prin care un stat vecin mai mic putea atunci să-și asigure liniștea din partea Turcilor era să recunoască puterea Padișahului, plătindu-i tribut ori trimițându-i daruri. Prietenia sau alianța cu Turcii nu poate avea, când e vorba de vecini mai slabi, altă însemnare. Tributul începând a se plăti numai din 1456, trebuie să admitem că până atunci Domnii Moldovei dobândiseră prietenia Turcilor prin daruri”¹⁶⁷.

Principatul Țării Românești avea de câteva decenii statutul de tributar al Imperiului Otoman, iar ulterior, în anul 1475, Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, remarcă că „muntenii sunt, pentru noi (moldovenii – n. n.), ca și turcii”¹⁶⁸.

Justificată de impresionantul potențial militar al turcilor și de relativa izolare a Moldovei în vara anului 1456, „închinarea” de la Vaslui și acceptarea plății tributului către Poartă a avut ca rezultat starea de nonbelligerantă între Imperiul Otoman și Moldova, țară considerată în dreptul islamic drept „teritoriu al legământului” (*dar al-ahd*)¹⁶⁹.

cuvintele domniei-tale, pe care le-a spus. Deci, dacă vei trimite haraci, 2000 de ducați de aur, domniei-mele, în fiecare an, atunci pacea va fi încheiată. Și pentru aceasta punem soroc peste trei luni. De va sosi la împlinirea acestora, atunci pacea va fi încheiată cu domnia-mea. Dar dacă nu va veni, aceasta o știți voi! Și Dumnezeu să te veselească!” (Mustafa A. Mehmed, *Documente turcești privind istoria României*, vol. I, 1455-1774, București, Ed. Academiei, 1976, p. 1, doc. 1).

¹⁶⁵ Pentru momentul primei plăți a tributului a se vedea Matei Cazacu, *L'impact ottoman sur les Pays Roumains et ses incidences monétaires (1452-1504)*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, XII, nr. 1, 1973, pp. 159-192.

¹⁶⁶ Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *op. cit.*, pp. 112-114, doc. 16.

¹⁶⁷ Constantin Giurescu, *Capitulațiile Moldovei cu Poarta Otomană. Studiu istoric*, București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 1908, p. 55.

¹⁶⁸ Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, *Hrisoave și cărți domnești 1493-1503. Tractate, acte omagiale, solii, privilegii comerciale, salv-conducte, scrisori, 1457-1503*, București, Atelierele Grafice Socec, 1913, p. 327, doc. CXLIV.

¹⁶⁹ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 357. Cu privire la „închinarea” de la Vaslui, a se vedea Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l'Empire Ottoman au XVe siècle; le cadre international des rapports établis en 1455-1456*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, no. 3, 1974, pp. 445-461; Leon Șimanschi, „Închinarea” de la Vaslui <5 iunie 1456>, în „Anuarul

Detronat de Vladislav al II-lea, Vlad Țepeș s-a refugiat în Moldova, unde s-a adăpostit mai întâi la curtea lui Alexândrel, fiul lui Iliăș, apoi la curtea lui Bogdan al II-lea, unchiul său¹⁷⁰. Vlad a rămas în Moldova până la sfârșitul tragic al lui Bogdan al II-lea¹⁷¹. Obligat să plece din Moldova, Vlad Țepeș, împreună cu vărul său, Ștefan¹⁷², au trecut în Transilvania, unde se vor bucura de protecția lui Iancu de Hunedoara¹⁷³.

Ajuns în anturajul voievodului Transilvaniei, Vlad Țepeș a urmărit cursul evenimentelor cu scopul de a reocupa scaunul de domnie al Țării Românești, obiectiv facilitat de contextul înrăutățirii relațiilor dintre Iancu de Hunedoara și Vladislav al II-lea, pe de o parte, și a pericolului otoman ce amenința Transilvania și Ungaria, pe de altă parte¹⁷⁴.

Devenit omul de încredere al lui Iancu de Hunedoara și având la dispoziție o oaste formată mai ales din ostași călări¹⁷⁵, Vlad Țepeș a trecut munții în Țara Românească și l-a atacat prin surprindere pe Vladislav al II-lea, acesta pierind „de sabie în mijlocul Târgșorului”¹⁷⁶.

Astfel, Vlad Țepeș a revenit în scaunul de domnie al Țării Românești (aprilie-iunie 1456), cu sprijinul Transilvaniei și al Ungariei¹⁷⁷, într-un moment de maximă încheștare între armatele lui Iancu de Hunedoara și cele ale sultanului Mehmed al II-lea, care se pregătea să cucerească Belgradul¹⁷⁸, considerat poarta spre centrul Europei¹⁷⁹.

Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol», 18, 1981, p. 630; Mihai Maxim, *Cu privire la statutul de ahd al Țărilor Române față de Poartă. Considerații pe marginea unor izvoare otomane*, în „Revista de istorie”, tom. 39, nr. 6, 1986, p. 528.

¹⁷⁰ Radu Cărciumaru, *Un episod al tinereții lui Vlad Țepeș: Moldova 1449-1452*, în „Simpozionul Internațional de Istorie «Vlad Țepeș Drăculea-istorie și mit»”, ediția a II-a, Arefu-Argeș, 19 iunie 2010, Râmnicu Vâlcea, Ed. Prisma, 2010, pp. 148-159.

¹⁷¹ Nicolae Grigoraș, *Țara Românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ștefan cel Mare (1359-1457)*, pp. 178-181.

¹⁷² Idem, *Începuturile domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1459)*, în „Studii și Cercetări Științifice”, *Istorie*, 1957, pp. 44-46.

¹⁷³ Constantin Rezachevici, *Cronologia domnilor*, p. 103.

¹⁷⁴ Emil Stoian, *op. cit.*, p. 54.

¹⁷⁵ Constantin Șerban, *Relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania și Ungaria*, în „Revista de istorie”, nr. 11, 1976, p. 1702.

¹⁷⁶ *Istoria Țării Românești, 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, ediția C. Grecescu și D. Simonescu, București, Ed. Academiei, 1960, p. 4.

¹⁷⁷ Lucian Constantin Palade, *Țara Românească în vremea Drăculeștilor din veacul al XV-lea*, ediția a II-a, București, Ed. Ars Docendi, 2012, p. 99.

¹⁷⁸ Ileana Căzan, Eugen Denize, *op. cit.*, p. 56.

¹⁷⁹ Claudiu Neagoe, *O scurtă istorie a românilor*, vol. II, *Secolele XV-XVII*, București, Ed. Ars Docendi, 2009, p. 88.

În a doua jumătate a anului 1456, Ștefan, fiul lui Bogdan al II-lea, a intrat în Moldova, pregătindu-și în Țara de Jos oaste cu care să-l lovească pe Petru Aron¹⁸⁰.

Se pare că Petru Aron cunoștea pregătirile care se făceau în Țara Românească pentru scoaterea lui din domnie, întrucât, la 1 aprilie 1457, îi ruga pe staroștii de Sniatyn și de Podolia „să ne facă nouă pace și liniște din partea Basarabilor și a unguirilor și a togtocomanilor”¹⁸¹.

Confruntarea dintre Ștefan și Petru Aron a avut loc la 12 aprilie 1457, pe Siret, lângă Doljești, sat situat în apropierea Romanului¹⁸². Înălțarea la domnie a învingătorului de la Doljești, prin întâmpinarea lui de către supușii care i s-au închinat, s-a petrecut, foarte probabil, în satul Cozmești – loc numit ulterior „la Dereptate”, după numele stăpânilor satului, din familia Dereptate¹⁸³. Acolo s-a putut săvârși un mic serviciu religios, în cadrul căruia viitorul domn să fi primit o binecuvântare. Însă, în ciuda consemnărilor târzii din letopisețe, ungerea și încoronarea de către mitropolitul țării, precum și învestirea cu „schiptrul” Moldovei nu s-au putut face tot atunci și tot acolo, ci abia după încheierea sărbătorilor pascale și după convenita pregătire a lui Ștefan, prin rugăciune, post și spovedanie¹⁸⁴. Ceremonia de încoronare trebuie să se fi desfășurat în biserica mitropolitană din Suceava, la 17 aprilie 1457¹⁸⁵.

Învins și detronat, Petru Aron a luat drumul Poloniei, la 24 ianuarie 1458 acesta aflându-se la Camenița¹⁸⁶.

Domnia lui Ștefan cel Mare a marcat nu numai sfârșitul crizei politice, ci și apogeul Moldovei medievale¹⁸⁷.

S-a afirmat că acești 25 de ani care despart moartea lui Alexandru cel Bun de înscăunarea lui Ștefan cel Mare ar fi un adevărat *război românesc al celor două roze*; un sigur punct comun li s-ar putea găsi: caracterul de tragedie shakespeariană, în finalul căreia cimitirele și bisericile din țară și din afara ei s-au îmbogățit în morminte, căci, altminteri, formula latinească *bellum omnium contra omnes* (războiul tuturor contra tuturor) se potrivește mult mai bine, fiecare dintre претенdenți avându-i drept adversari pe toți ceilalți¹⁸⁸!

¹⁸⁰ Ștefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, *op. cit.*, p. 15. A se vedea Leon Șimanschi, Dumitru Agache, *Înscăunarea lui Ștefan cel Mare: preliminarii și consecințe (1450-1460)*, în volumul *Ștefan cel Mare și Sfânt. Portret în istorie*, Sfânta Mănăstire Putna, 2003, p. 310.

¹⁸¹ Mihai Costăchescu, *op. cit.*, vol. II, p. 809, doc. 234. „Togtocomanii” erau o populație tătărească.

¹⁸² Ștefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, *op. cit.*, p. 16.

¹⁸³ *Ibidem*.

¹⁸⁴ *Ibidem*.

¹⁸⁵ Lucian Valeriu Lefter, *Ce s-a întâmplat cu adevărat la 12 aprilie 1457?*, în „Chronos”, II, nr. 2, 2004, p. 31.

¹⁸⁶ Mihai Costăchescu, *op. cit.*, vol. II, pp. 815-816, doc. 235.

¹⁸⁷ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 357.

¹⁸⁸ Ștefan S. Gorovei, *Mușatinii*, București, Ed. Albatros, 1976, p. 49.

În opinia istoricului Ștefan Ștefănescu, criza politică din Moldova a înregistrat trei etape diferite în desfășurarea ei. „Înglobând domniile lui Iliș și Ștefan (1432-1436), prima etapă s-a caracterizat prin apariția a două orientări divergente în soluționarea problemelor de guvernământ și, concomitent, prin divizarea mării boierimi în tabere rivale. Echilibrul de forțe a implicat însă curând factorul extern, lupta pentru scuturarea suzeranității regatului polon fiind astfel abandonată. Ca urmare a acestui fapt, a doua etapă a crizei (1436-1447) a consfințit un sistem particular de conducere a statului – diarhia – reprezentată de condominium-ul Iliș-Ștefan (1436-1442); ea a tins să revină în vremea asocierii la domnie a lui Petru (1442-1445) sau a lui Roman (1447). Au apărut noi partide boierești și s-a agravat suzeranitatea iagiellonă.

Intervenția factorului extern în cea de-a treia etapă (1447-1457) a devenit fățișă și periculoasă, amenințând însăși ființa statului, în condițiile preponderenței politice a mării boierimi. Ultima fază a crizei s-a caracterizat printr-o extremă instabilitate a deținerii scaunului voievodal, cu nouă domnii față de cele șase anterioare. În timpul ei s-a consolidat însă și puternica opoziție internă față de continuarea crizei politice, opoziție ce s-a manifestat cu tărie în vremea domniei lui Bogdan al II-lea și a triumfat prin înscăunarea fiului acestuia, Ștefan cel Mare”¹⁸⁹.

OPINIONS REGARDING THE POLITICAL CRISIS FROM MOLDOVA (1432-1457)

Abstract

After the death of Alexander the Good (1st of January 1432), a period of political crisis began for Moldavia; there were fights among diverse aspirants for the throne, recruited from the legitimate and illegitimate sons of the former ruler, and also from his close relatives.

In spring 1457, with the help of Vlad the Impaler, Stephan, the illegitimate son of Bogdan II defeated Petru Aron at Doljești, on the river Siret (12th of April 1457), obtaining the Moldavian throne.

---

¹⁸⁹ Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, în loc. cit., p. 345.